ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL

INTERNATIONAL JOURNAL

VOLUME 1, ISSUE 2, 2021

ISSN 2181-1490
Doi Journal 10.26739/2181-1490

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ

Tadqiqot.uz

TOSHKENT-2021

ALISHER NAVOIYNING 580 YILLIK YUBILEYIGA BAG‘ISHLANADI

ПОСВЯЩАЕТСЯ 580 ЛЕТНОМУ ЮБИЛЕЙЮ АЛИШЕРА НАВОИ

DEDICATED TO THE 580th ANNIVERSARY OF THE BIRTH OF ALISHER NAVOI

Buyuk shoir va mutafakkir, atoqli davlat va jamoat arbobi Alisher Navoiyning bebaho ijodiy-ilmiy merosi nafaqat xalqimiz, balki jahon adabiyoti tarixida, milliy madaniyatimiz va adabiy-estetik tafakkurimiz rivojida alohida o‘rin tutadi. Ulug‘ shoir o‘zining she’riy va nasriy asarlarida yuksak umuminsoniy g‘oyalarni, ona tilimizning beqiyos so‘z boyligi va cheksiz ifoda imkoniyatlarini butun jozibasi va latofati bilan namoyon etib, yer yuzidagi millionlab kitobxonlar qalbidan munosib va mustahkam o‘rin egalladi.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Shavkat Miromonovich Mirziyoyev

Бесценное творческое и научное наследие великого поэта и мыслителя, известного государственного и общественного деятеля Алишера Навои играет важную роль в истории не только отечественной, но и мировой литературы, развитии национальной культуры и литературно-эстетического мышления. В своих лирических и прозаических произведениях великий поэт, воспевая высокие общечеловеческие идеи, демонстрировал богатый лексический запас и выразительные средства родного языка, благодаря чему занял достойное место в сердцах миллионов читателей по всему миру.

Президент Республики Узбекистан
Шавкат Миромонович Мирзиёев

The invaluable creative and scientific heritage of the great poet and thinker, famous statesman and public figure Alisher Navoi has a special place not only in the history of our people, but also in the history of world literature, the development of our national culture and literary and aesthetic thinking. The great poet, in his poetic and prose works, with his whole charm and grace, has taken a worthy place in the hearts of millions of readers around the world, expressing the high universal ideas, the incomparable richness of words and the infinite possibilities of expression of our native language.

President of the Republic of Uzbekistan
Shavkat Miromonovich Mirziyoyev

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI

Bosh muharrir:

Mirzayev Ibodulla
f.f.d., professor
(O‘zbekiston)

Bosh muharrir o‘rinbosari:

Jabborov Nurboy
f.f.d., professor
(O‘zbekiston)

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI HAY’AT A’ZOLARI:

Muhiddinov Muslihiddin
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Sirojiddinov Shuhrat
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
O‘nal Kaya
f.f.d., professor (Turkiya)
Haqqulov Ibrohim
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dilorom Salohiy
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Sodiqov Qosimjon
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Mark Tutan
f.f.d., professor (Fransiya)
Binnatova Almaz Ulvi
f.f.d., professor (Ozarbayjon)
To‘xliyev Boqijon
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Shodmonov Nafas
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Ramiz Asker
f.f.d., professor (Ozarbayjon)
Yo‘ldoshev Qozoqboy
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Jo‘raqulov Uzoq
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Vohid Turk
f.f.d., professor (Turkiya)
Nabiulina Guzal
f.f.d., professor (Tatariston)
Ibrohim Xudoyor
f.f.d., (Eron)
Yusupova Dilnavoz
f.f.d., dotsent (O‘zbekiston)
Rahim Ibrohim
f.f.d., professor (Afg‘oniston)
Ruzmanova Roxila
dots., mas’ul kotib (O‘zbekiston)
Qo‘shmonova Yulduz
kotib, o‘qituvchi (O‘zbekiston)

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI ILMIY MASLAHAT KENGASHI A’ZOLARI:

Toshqulov Abduqodir
i.f.d., (O‘zbekiston)
Xalmuradov Rustam
t.f.d., professor (O‘zbekiston)
Sirojiddin Sayyid
O‘zbekiston xalq shoiri (O‘zbekiston)
To‘xtasinov Ilhom
p.f.d. (O‘zbekiston)
Rixsiyeva Gulchehra
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Benedek Peri
f.f.d., professor (Vengriya)
Jurayev Mamatqul
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Olimov Karomatillo
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dadaboyev Hamidulla
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Aitpayeva Gulnora
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Grigoryev Mixail
f.f.d., professor (Rossiya)
Shomusarov Shorustam
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Dyu Rye Andre
f.f.d., professor (Fransiya)
Pervin Chapan
f.f.d., professor (Turkiya)
Safarov Renat
f.f.d., professor (Tatariston)
Hamroyev Juma
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Ibrohimov Elchin
f.f.n., professor (Ozarbayjon)
Hasanov Shavkat
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Nurullo Oltoy
f.f.n., (Afg‘oniston)
Xalliyeva Gulnoz
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Nodira Afoqova
f.f.d., professor (O‘zbekiston)
Aftondil Erkinov
f.f.d., professor (O‘zbekiston)

Главный редактор:

Мирзаев Ибадулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Жабборов Нурбой
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

ЧЛЕНЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА АЛИШЕРА НАВОИ:

Мухиддинов Муслихиддин
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Сирожиддинов Шухрат
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Унал Кая
д.ф.н., профессор (Турция)
Хаккулов Иброхим
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилором Салохий
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Содиков Косимжон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Марк Тутан
д.ф.н., профессор (Франция)
Биннатова Алмаз Улви
д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Тухлиев Бокижон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Шодмонов Нафас
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Рамиз Аскер
д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Юлдашев Казакбай
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Журакулов Узок
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Вохид Турк
д.ф.н., профессор (Турция)
Набиулина Гузаль
д.ф.н., профессор (Татарстан)
Иброхим Худоёр
д.ф.н., (Иран)
Юсупова Дилнавоз
д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Рахим Иброхим
д.ф.н., профессор (Афганистан)
Рузманова Рохила
доц., отв. секретарь (Узбекистан)
Кушманова Юлдуз
секретарь, преподаватель (Узбекистан)

ЧЛЕНЫ НАУЧНОГО КОНСУЛЬТАТИВНОГО СОВЕТА МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА АЛИШЕРА НАВОИ:

Тошкулов Абдукодир
к.э.д., (Узбекистан)
Халмурадов Рустам
д.т.н., профессор (Узбекистан)
Сирожиддин Саййид
Народный поэт Узбекистана (Узбекистан)
Тухтасинов Илхам
д.п.н. (Узбекистан)
Рихсиева Гулчехра
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бенедек Пери
д.ф.н., профессор (Венгрия)
Джураев Маматкул
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Олимов Карокатилло
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дадабаев Хамидулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Аитпаева Гулнора
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Григорьев Михаил
д.ф.н., профессор (Россия)
Шомусаров Шорустам
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дю Рье Андре
д.ф.н., профессор (Франция)
Первин Чапан
д.ф.н., профессор (Турция)
Сафаров Ренат
д.ф.н., профессор (Татарстан)
Хамроев Джума
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Иброхимов Элчин
к.ф.н., профессор (Азербайджан)
Хасанов Шавкат
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нурулло Олтой
к.ф.н., (Афганистан)
Халлиева Гулноз
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нодира Афокова
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Афтондил Эркинов
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Chief Editor:

Mirzaev Ibodulla
Doc. of philol. scien.,professor (Uzbekistan)

Deputy Chief Editor:

Jabborov Nurboy
Doc. of philol. scien., professor (Uzbekistan)

MEMBERS OF EDITORIAL BOARD OF INTERNATIONAL JOURNAL OF ALISHER NAVOI:

Mukhiddinov Muslikhiddin
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Sirojiddinov Shukhrat
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Unay Kaya
Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)
Khakkulov Ibrokhim
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Dilorom Salokhiy
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Sodikov Kosimjon
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Mark Tutan
Doc. of philol. scien., prof. (France)
Binnatova Almaz Ulvi
Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)
Tukhliev Bokijon
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Shodmonov Nafas
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Ramiz Asker
Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)
Yuldoshev Kozokboy
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Jurakulov Uzok
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Vokhid Turk
Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)
Nabiulina Guzal
Doc. of philol. scien., prtof. (Tatarstan)
Ibrokhim Khudoyor
Doc.. of philol. scien., (Iran)
Yusupova Dilnavoz
Doc.. of philol. scien., assoc. prof. (Uzbekistan)
Rakhim Ibrokhim
Doc. of philol. scien., prof. (Afghanistan)
Ruzmanova Rokhila
Assoc. prof., Exec. Sec. (Uzbekistan)
Khushmanova Yulduz
Secretary, teacher (Uzbekistan)

MEMBERS OF SCIENTIFIC ADVISORY BOARD OF INTERNATIONAL JOURNAL OF ALISHER NAVOI:

Toshkulov Abdukodir
Doc. of econ. scien., (Uzbekistan)
Khalmuradov Rustam
Doc. of technic. scien., prof. (Uzbekistan)
Sirojiddin Sayyid
People's poet of Uzbekistan (Uzbekistan)
Tukhtasinov Ilkhom
Doc. of pedag. scien. (Uzbekistan)
Rikhsieva Gulchekhra
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Benedek Peri
Doc. of philol. scien., prof. (Hungary)
Juraev Mamatkul
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Olimov Karomatullo
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Dadaboev Khamidulla
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Aitpaeva Gulnora
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Grigorev Mikhail
Doc. of philol. scien., prof. (Russia)
Shomusarov Shorustam
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Dyu Rye Andre
Doc. of philol. scien., prof. (France)
Pervin Chapan
Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)
Safarov Renat
Doc. of philol. scien., prof. (Tatarstan)
Khamroev Juma
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Ibrokhimov Elchin
Cand. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)
Khasanov Shavkat
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Nurullo Oltoy
Cand. of philol. scien., (Afghanistan)
Khallieva Gulnoz
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Nodira Afokova
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)
Aftondil Erkinov
Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)

Саҳифаловчи: Абдулазиз Мухаммадиев

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улицв Амира Темура пр. 1, дом-2.
Web: http://www.tadqiqot.uz/; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editarial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr. 1, House 2.
Web: http://www.tadqiqot.uz/; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

NAVOIY VA TILSHUNOSLIK MASALALARI

1.Xolmonova Zulxumor
ALISHER NAVOIYNING ZAMONAVIY TILSHUNOSLIK TARAQQIYOTIDAGI O‘RNI 9

NAVOIY VA JAHON ADABIYOTI

2.Imomnazarov Muhammadjon
INSONIYAT MA’NAVIY TAKOMILIDA AMIR XUSRAV DEHLAVIY VA ALISHER NAVOIYNING O‘RNI 19
3.Benedek Péri
HOW MĪR ᶜALĪ-ŠĪR NAVĀYĪ’S PERSIAN POETRY INFLUENCED THE POET-WARRIOR OTTOMAN SULTAN SELIM I (1512–1520) 33
4.Islam Jemeney
ALISHER NAVOIYNING TURKIY XALQLAR MA’NAVIY YUKSALISHIDAGI O‘RNI 40
5.Maqsudov Badriddin
TOJIKISTONDA NAVOIYSHUNOSLIK 47

HAQIQAT SARI SAFAR

6.Yo‘ldoshev Qozoqboy
O‘ZLIK YO‘LI 56
7.Muhammadiyev Ahadxon
INSONIY FAZILATLAR TARANNUMI 65

MA’RIFAT YOG‘DUSI

8.Alisher Razzokov
ALISHER NAVOIY IJODIDA FAQRLIK MAQOMI VA FAQIR OBRAZINING BADIIY TALQINI 73
9.Norov Toji
NAVOIY ONTOLOGIK FALSAFASIDA SAMOVOT VA ZAMON TALQINI 80

ASLIYAT UMMONI

10.Bertels Y.E
NAVOIY VA ATTOR. Rus tilidan I.K.Mirzayev tarjimasi (parcha) 88

TEMURIYLAR DAVRI TURKIY VA O‘ZBEK ADABIYOTI

11.Qorayev Sherxon
ALISHER NAVOIY VA TEMURIYLAR DAVRI ADABIY ANJUMANLARI 102

NAVOIY NASRI VA NAZMI NAFOSATI

12.Rajabova Ma’rifat
NAVOIY IJODIDA MIFOLOGIK OBRAZLAR STILIZATSIYASI 108

ILM, OLAM VA OLIM

13.O‘ralov Axtam
ALISHER NAVOIY – ULKAN BUNYODKOR.....116
14.O‘tanova Sirdaryoxon
TARIXIY ASARLARDA OBRAZ RUHIYATI VA RANG HAQIQATLARI 124

NAVOIY VA ADABIY TA’SIR MASALALARI

15.Mamadaliyeva Zuhra
ISKANDAR OBRAZI VA UNGA NAVOIYNING MUNOSABATI.....131
16.Muhitdinova Nazmiya
SADOIY VA G‘OZIY DEVONLARIDA ALISHER NAVOIY AN’ANALARI (HAMD, NA’T, MUNOJOT VA MANQABAT MAVZULARIDAGI G‘AZALLAR MISOLIDA).....138
17.Haydarova Gulhayo
NAVOIY VA SOBIR ABDULLA.....149
18.Jamahmatov Karomiddin
HOJI MUHAMMAD SHAHDIY IJODIDA ZULLISONAYNLIK AN’ANALARINING TA’SIRI.....155

TALQIN, TAHLIL VA TAQRIZ

19.Sultonov To‘lqin
ALISHER NAVOIY ASRI VA NASRI ALMAZ ULVIY TALQINIDA.....166

NAVOIY VA TA’LIM-TARBIYA MASALALARI

20.Ubaydullayev Normuhammad
ALISHER NAVOIY TARJIMAYI HOLINI O‘RGANISHDA TARIXIY ASARLARNING O‘RNI 172

AZIZ MUSHTARIY!

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning “Buyuk shoir va mutafakkir Alisher Navoiy tavalludining 580 yilligini keng nishonlash to‘g‘risida”gi PQ-4865-son Qarorida “Alisher Navoiy asarlarida teran ifoda topgan milliy va umuminsoniy g‘oyalarning jahon tamaddunida tutgan o‘rnini hamda o‘sib kelayotgan yosh avlodning intellektual salohiyatini oshirish, ular qalbida yuksak axloqiy fazilatlarni tarbiyalashdagi beqiyos ahamiyatini nazarda tutib, shuningdek, ulug‘ shoir va mutafakkirning adabiy-ilmiy merosini mamlakatimizda va xalqaro miqyosda yanada chuqur tadqiq qilish va keng targ‘ib etish…” lozimligi alohida ta’kidlangan.

Bu filologiya ilmi va navoiyshunoslik, xususan, adabiy ta’sir, qiyosiy adabiyotshunoslik, matnshunoslik va tarjima masalalari bilan shug‘ullanayotgan tadqiqotchilar zimmasiga jahonning ilg‘or texnologiyalari, nazariy g‘oyalariga hamohang ilmiy tadqiqotlar yaratish vazifasini yuklaydi. Olimlarimizning ilmiy salohiyati, innovatsion g‘oyalarini jahonda targ‘ib qilish va qo‘llab-quvvatlash maqsadida xalqaro nufuzga ega ushbu jurnal ta’sis etildi.

“Alisher Navoiy” deb nomlangan ushbu jurnalda navoiyshunoslik, Navoiy adabiy merosining umumjahon tamaddunida tutgan o‘rni va adabiy ta’sir masalalari bilan shug‘ullanayotgan tadqiqotchilarni o‘z maqolalari bilan ishtirok etishga taklif qilamiz.

TAHRIRIYAT

УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!

В Постановлении №ПП-4865 Президента Республики Узбекистан Шавката Миромоновича Мирзиёева “О широком праздновании 580-летия со дня рождения великого поэта и мыслителя Алишера Навои” особо отмечается “огромное значение произведений Алишера Навои, в которых нашли глубокое отражение национальные и общечеловеческие ценности, в развитии мировой культуры, их роль в повышении интеллектуального потенциала и духовно-нравственном воспитании молодого поколения, а также в целях обеспечения дальнейшего изучения и популяризации литературно-научного наследия великого поэта и мыслителя...”.

Это ставит задачи перед филологами, навоиведами, исследователями литературного влияния, сравнительного литературоведения, текстологии и вопросов перевода создания научных исследований, соответствующих передовым мировым технологиям и теоретическим идеям. В целях пропаганды и продвижения научного потенциала и инновационных идей наших ученых учреждён данный международный журнал.

Приглашаем публиковать свой статьи в нашем журнале “Алишер Навои” отечественных и зарубежных исследователей, занимающихся изучением жизни и творчества литература Навои, его роли в мировой литературе, проблемами литературного влияния и сравнительной поэтикой.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ

DEAR READER!

Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Miromonovich Mirziyoyev “On the celebration of the 580th anniversary of the great poet and thinker Alisher Navoi” No PP-4865 given the invaluable role of cultivating high moral qualities in their hearts, as well as the need to further study and widely promote the literary and scientific heritage of the great poet and thinker in our country and internationally .... “

This puts the task of researchers in the field of philology and Navoi studies, in particular, literary influence, comparative literature, textual studies and translation, in creating scientific research in harmony with the world’s advanced technologies and theoretical ideas. This internationally renowned journal was established to promote and support the scientific potential and innovative ideas of our scientists around the world.

In this magazine, called “Alisher Navoi”, we invite researchers who are interested in Navoi studies, the role of Navoi’s literary heritage in world civilization and literary influence to participate with their articles.

EDITORIAL

ALISHER NAVOIYNING TURKIY XALQLAR MA'NAVIY YUKSALISHIDAGI O'RNI

Prof. Islam Jemeney
Al-Farobiy nomidagi Qozoq Milliy universiteti
"Turon-Eron" tadqiqot markazi direktori

For citation: Jemeney I. THE ROLE OF ALISHER NAVOI IN THE SPIRITUAL RISE OF THE TURKISH PEOPLES. Alisher Navoi. 2021, vol.1, issue 2, (39-46) pp.

DOI 10.26739/2181-1490-2021-2-4

ANNOTATSIYA

Ushbu maqolada Alisher Navoiyning hayoti, ijodi, davlat arbobi sifatida amalga oshirgan xayrli ishlari, shuningdek, Husayn Boyqaro va Navoiyning do'stona munosabatlari haqida ma'lumot beriladi. Shuningdek, Navoiyning ijtimoiy psixolog, madaniyat homiysi, ongli olim, mashhur shoir, buyuk mutafakkir, turkiy xalqlarning tili va adabiyotining himoyachisi sifatida amalga oshirgan xizmatlari tahlil qilinadi.

Husayn Boyqaro Xuroson taxtiga o'tirgach, Navoiy hayoti va ijodida yangi bosqich boshlanadi. U dastlab muhrdorlik mansabiga, keyin esa Bosh vazir va Astrobod hokimi lavozimiga tayinlanadi. Hatto Husayn Boyqaro dono maslahatlari va ezgu xizmatlari evaziga Alisher Navoiyga "muqarrabi hazrati sultoniy" ("sulton hazratlarining eng yaqin kishisi") degan unvonni beradi.

Alisher Navoiy boshqa millatlarning ma'naviy qadriyatlariga ehtirom ko'rsatgan, turkiy xalqlar farovonligi va rivojlanishini qo'llab-quvvatlagan. Jumladan, 1480-1500-yillar mobaynida o'z mablag'lari hisobidan bir necha madrasa, 40 rabot (safardagi yo'lovchilar to'xtab o'tish joyi), 17 masjid, 10 xonaqoh, 9 hammom, 9 ko'prik, 20 ta hovuz qurdiradi.

Alisher Navoiyning turkiy tilda yozilgan ilk "Xamsa"si, "Majolis un-nafois" tazkirasi, "Muhokamat ul-lug'atayn" asari, turkiy devonlari tufayli nafaqat turkiy til va adabiyot, hatto butun dunyo xalqlarining tafakkur olami mislsiz darajada rivojlandi. Shu sababli Navoiyning ummon qadar keng ijodi dunyo navoiyshunoslari uchun muhim tadqiqot obyekti bo'lib qolaveradi.

Kalit so'zlar: shoir, davlat arbobi, devon, turkiy til, turkiy adabiyot, tazkira, ma'naviyat, adabiy ta'sir.

THE ROLE OF ALISHER NAVOI IN THE SPIRITUAL RISE OF THE TURKISH PEOPLES

prof. Islam Jemeney
Director of the Turon-Iran Research Center of
Al-Farabi Kazakh National University

ANNOTATION

This article provides information about the life and work of Alisher Navoi, his good deeds as a statesman, as well as the friendly relations between Hussein Boykaro and Navoi. Navoi's services as a social psychologist, sponsor of culture, conscious scientist, famous poet, great thinker, defender of the language and literature of the Turkic peoples are also analyzed.

When Hussein Boykaro ascended the throne of Khorasan, a new stage in Navoi's life and work began. He appointed first to the post of seal holder, and then to the post of Prime Minister and Governor of Astrobod. Even Hussein Boykaro, in return for his wise advice and noble deeds, gave Alisher Navoi the title of "muqarrabi hazrati sultoniy" ("the closest person to the sultan").

Alisher Navoi respected the spiritual values of other nations and supported the prosperity and development of the Turkic peoples. During the period 1480-1500, he built several madrasahs, 40 rabots (passenger stops), 17 mosques, 10 khanaqahs, 9 baths, 9 bridges, and 20 swimming pools at his own expense.

Alisher Navoi's first "Khamsa" written in Turkish, "Majolis un-nafois", "Muhokamat ul-lughatayn", Turkish diwans not only developed the Turkic language and literature, but also the thought of the peoples of the world. For this reason, Navoi's ocean-wide work remains an important object

of study for Navoi scholars around the world.

Key words: poet, statesman, diwan, Turkish language, Turkish literature, tazkira, spirituality, literary influence.

РОЛЬ АЛИШЕРА НАВОИ В ДУХОВНОМ ВОЗРОЖДЕНИИ ТЮРКСКОГО НАРОДА

проф. Ислам Джемени
Казахский национальный университет
имени аль-Фараби
Директор Исследовательского
центра Турон-Иран

АННОТАЦИЯ

В статье представлена информация о жизни и творчестве Алишера Навои, его добрых делах как государственного деятеля, а также о дружеских отношениях между Хусейном Бойкаро и Навои. Также проанализированы заслуги Навои как социального психолога, покровителя культуры, сознательного ученого, известного поэта, великого мыслителя, защитника языка и литературы тюркских народов.

Когда на престол Хорасана взошел Хусейн Бойкаро, начался новый этап в жизни и творчестве Навои. Он будет назначен сначала на должность печатника, а затем на должность премьер-министра и правителем области Астрабад. Даже Хусейн Бойкаро за его мудрые советы и благородные поступки присвоил Алишеру Навои титул «близкого родственника султана» («ближайшего к султану человека»).

Алишер Навои уважал духовные ценности других народов и поддерживал процветание и развитие тюркских народов. В период 1480-1500 годов он построил на свои средства несколько медресе, 40 работ (место для отдыха путников), 17 мечетей, 10 хонагох (помещение для намаза), 9 бань, 9 мостов и 20 бассейнов.

Первая «Хамса» Алишера Навои, написанная на тюркском языке, антология «Маджолис ун-нафоис», произведение «Мухокамат уль-лугатайн», тюркские сборники стихов поэта не только развили тюркский язык и литературу, но и мировоззрение народов мира. Вот почему разносторонняя работа Навои остается важным объектом изучения ученых-навоистов всего мира.

Ключевые слова: поэт, государственный деятель, сборник стихов поэта, тюркский язык, тюркская литература, антология, духовность, литературное влияние.

TÜRK HALKLERİNİN MANEVİ YÜKSELİŞİNDE ALİ ŞÎR NEVÂÎ'NİN ROLÜ

Prof. Dr. İslam Jemeney
El-Farabi adındaki Kazak Milli Üniversitesi
"Turan-İran" Araştırma
merkezi müdürü

Ali Şîr Nevai, 9 Şubat 1441 yılında Herat'ta doğdu. Timur sülalesinde çalışan dedesi Ali Şîr`i 4-5 yaşında okula gönderdi. Şiir yazmaya 10-12 yaşında başladı. Babası zengin ve itibarlı olduğu için saray mensuplarıyla yakın bir ilişkisi vardı. Bu yüzden Ali Şîr sarayın çocuklarıyla oynayarak büyüdü. Ali Şîr, babasının saraydaki itibarı sayesinde ilköğreniminin babası Gıyaseddın Küçük Bahçıvan'dan aldıktan sonra Semerkant şehrine okumaya gitti. Orada Sultan Hüseyin Baykara'yla birlikte okudular. Hüseyin Baykara, Ali Şîr Nevai'nin geleceği üzerinde olumlu etkileri olan ve Türklerin, hatta insanoğlunun kültür ve medeniyetine yaptığı ölçülemez katkının temelini atan büyük bir devlet adamı ve politikacıdır.

Emir Timur sülalesinden Hüseyin Baykara Herat şehrini başkent yapmış, Türk edebiyatını ve kültürünü başkalarının saldırısından korumuş, Orta Asya'da Sünni Hanafi mezhebi dışında herhangi bir mezhebin yayılmasını engellemiş padişah sayılır.

Hüseyin Baykara, 1438 yılında Herat şehrinde doğdu. Babası Mansur, dedesi Baykara, büyükbabası Ömer Şeyh Emir Timur'un oğluydu. Kendisi küçük yaşlardan itibaren sanat ve edebiyatla ilgilendiği için, Ali Şîr`i şairliği ve kabiliyeti için sevdi ve arkadaş oldu. Semerkant'ta sınıf arkadaşı olarak, öncekinden daha yakın ilişki kurarak, gençliğin saf, temiz anlarını birlikte geçirdiler. Ancak bilgi arzusu, Ali Şîr`i Semerkant'tan Horasan bölgesine götürdü. Uzun yıllardır eğitim gören Ali Şîr giderek daha fakirleşti. Şansına göre, eski arkadaşı Hüseyin Baykara hükümette yüksek bir pozisyondaydı. Bunu duyan Ali Şîr`in kalbinde bir umut ışığı belirdi.

Hüseyin Baykara 1458-1469 yıllarında Merv şehrini fethedip, 1469'da Herat'ı birkaç ay yönetti, ancak üç-dört aydan sonra tahtı kaybetti. 1470'de yeniden iktidara geldi ve ömrünün sonuna kadar mutlu yaşayarak, 1506'da vefat etti. Elli yedi yıl ülkesinin mutluluğu için yaşadı ve siyasi iktidarının yanı sıra yaratıcılıktan vazgeçmeden anadilinde önemli miras bıraktı. Onun Türk dilinde söylenen "Sultan Hüseyin Baykara Şiirler Kitabı" bugün Afganistan ve Özbekistan'da yayınlandı.

Türk varlığını sadece Türk dilinde oluştuğunu fark eden Hüseyin Baykara, arkadaşı Ali Şîr`i bilinçli olarak destekledi ve birçok başarısına tanık oldu. O memleketi Herat'ta vefat ederek, yakın civarda Baba İlahi köyünde yere teslim edildi. Yirmi yedi yıl hüküm süren Baykara, Türk edebiyatının ve kültürünün sadık bir destekçisiydi. Şair Ali Şîr`i desteklemesi bunun canlı bir örneğidir. Ali Şîr'in yokluktan sıkıntı çektiğini duyar duymaz onu saraya davet etti. Şair arkadaşı saraya gittiğinde, Hüseyin onu hem hasretle hem de arkadaşlık samimiyetiyle karşıladı. Onun için gereken her şeyi yaptı. O dönemde Fars edebiyatının ve kültürünün etkisi Herat şehrine hâkim oldu ve Türklerin bu duruma ayak uydurması kolay olmadı. Örneğin Abdurrahman Cami'nin (1414-1492) ünlü bir şair, Sufi, Sünni Müslüman olmasına rağmen Fars edebiyatının seçkin bir temsilcisi olması, Türk edebiyatı ve dilinin ağırlığı karşısında eziliyor gibi görünüyordu.

Hüseyin Baykara, edebiyat ve sanatın insanların psikolojisi üzerinde güçlü bir etkiye sahip olduğunu fark etti. Bu nedenle, edebiyat ve dilin Türk psikolojisinin yükselişine, oluşumuna ve gelişmesine zemin hazırladığını kendi yüksek Türk siyasi bilinciyle hissetti. Abdurrahman Cami, büyük bir şair, saf kalpli ve dindar bir Sufi olarak Hüseyin Baykara tarafından büyük saygı görse de, bölgede Türk maneviyatını destekleyecek kimsenin olmadığı açıktı. Bu konuda, Ali Şîr'in Hüseyin Baykara'ya katılması ve kültürel ilişkilerde sağ kolu olarak hizmet etmesi, Türk bilincinin uyanması ve devamı için tam bir fırsat verdi. Bundan dolayı Kıpçak, Oğuz ve Karluk Türkleri kültürel ve manevi güçlerini kullanmada tarihi aşama yapmışlardı. Kültürel gücün dizginlerini ele alan Ali Şîr, Türk edebiyatının yanı sıra Farsça ve diğer kültür ve edebiyatın gelişmesine ve refahına katkıda bulundu. O Abdurrahman Cami'ye de büyük saygı duydu ve onunla arkadaş oldu. Her neyse, Ali Şîr'in bilgisi ve zekası onlarınkinden daha yüksekti. Çünkü o Türkçenin yanı sıra Farsça'yı da yüksek seviyede biliyordu. Buna rağmen, Ali Şîr açık bir şekilde Türk bilincinin oluşması, Türk dilinin geliştirilmesi ve diğer hakim dillerin etkisinden arındırılması gerektiğini savundu. Bu yüzden eserlerinin çoğunu Türkçe yazmıştı. Ancak, Farsça iyi bildiğini kanıtlamak için Farsça "Şiirler kitabı" yazdı. Şair olarak Türkler arasında "Nevai", Farslar arasında "Fani" olarak anılırdı.

Ali Şîr Nevai Hüseyin Baykara'nın desteği sayesinde Herat ve Astarabad bölgelerinin yöneticisi olarak görev yaptı. Siyasi iktidarını yerine getirirken edebiyat ve kültürden vazgeçmedi. Bu alanlardaki tüm yetenekleri destekledi ve onlara himayeci oldu. Bu yüzden etrafı bilim adamları, sanatçılar, şairler, yazarlar ve Sufilerle çevriliydi. Türk bilinci Karahanlıların siyasi desteği ile başlayıp, Yusuf Balasagun, Hoca Ahmed Yessevi'nin hayatı ve çalışmalarına eklenerek yayılmış, Hazar Denizi'nden Kafkas'a, Anadolu'ya ve günümüz Afganistan'a uzanarak, Orta Asya'ya yerleşerek, Hüseyin Baykara'nın siyasi gücü ve Ali Şîr Nevai'nin çalışmaları sayesinde geniş alanlarda yaygınlaştı. Ali Şîr Nevai, bir Türk kabilesine değil, bir bütün olarak Türk edebiyatına ve kültürüne hizmet etmeyi hedefledi. Hayatının sonuna kadar bu tarzından vazgeçmedi. Bu nedenle bugünün Türkleri, eski tarihte Türk bilinci için savaşan Nevai gibi tüm siyasi ve kültürel şahsiyetlere saygı duymalı ve onları onurlandırmalıdır.

Ali Şîr Nevai sadece şair değil, aynı zamanda Türk kimliğinin ve bilincinin oluşmasına ve güçlenmesine hizmet etmiş ve destek vermiş büyük bir kişidir. Hükümetteki hizmeti böyle bir fırsat sağladı. Tarihte apaçık bir gerçek var. Öyle dememizin sebebi, bir bilim adamı ya da şair-yazar ne kadar ilgili olursa olsun halkın siyasal bilincini uyandıramaz. İnsanların çoğu kalabalık olduğu için yetkilileri dinliyor ve onların dediklerini yapıyor. Ali Şîr'in diğer şairlere göre özelliği, iktidar dalında çalışmasıdır. Hüseyin Baykara'ya olan dostluğu ve saygısı onu ülke için çalıştırdı. Onların çağdaş ve dost olmaları Türk tarihini yeni bir seviyeye yükseltti ve güçlendirdi, aynı zamanda siyasi yöndeki güç ve bilgeliğin birleşimini de sağladı. Aksi takdirde devletin edebiyata, sanata ve bilime ihtiyacı olmayacak, yetkililerin desteğini almayan bilim insanı ve yazar yetim kalacak ve halka şikayette bulunacaktı. Ali Şîr'in edebiyattaki bireyselliği, siyasetteki statüsüyle birleştirildi.

Aksi takdirde, en ünlü bilim adamlarından biri olacaktı ve tüm Türk dünyasının Türk bilincinin yükselmesine ve büyümesine çok fazla katkıda bulunamazdı. Ali Şîr'in yetkililerden sürekli desteği, kaderin Türklere armağanı gibidir. Yerine sadece burnunun ucunu görebilen, ilim, eğitim, sanat ve edebiyatın ne kadar katkı sağlayacağını bilmeyen dünyevi, sığ fikirli bir memurla olursa, Türklerin ne kadar sıkıntıya gireceğini tahmin etmek zor. Böyle insanlar memleketin hüznü olacak.

Ne yazık ki, Ali Şîr Nevai hakkında gerçek ve tam teşekküllü bir bilimsel araştırma çalışması henüz yapılmadı. Nevai'yi tanıyacak bir bakış açısıyla politikaya ihtiyacımız var. Ali Şîr'i bir devlet adamı, kültür destekleyicisi, şuurlu bilim adamı, meşhur şair, aynı zamanda büyük bir ideolog, bir sosyal psikolog, Türk toplumunun siyasi bir entelektüeli olarak incelersek, tarihimizdeki yeri ve kişiliği daha yüksek görünecektir. Onun adını Hoca Ahmed Yessevi gibi Türk tarihinin büyük insanlarıyla yan yana koyardık. Onun ilerici Türk fikirleri, siyasi, kültürel, sosyal ve yaratıcı çalışmalarının itici gücü oldu. Nevai, diğer ulusların manevi değerlerine saygı duyan ve refahlarını engellemeden gelişmelerine izin veren bir devlet adamı olan Türk fikrinin başlatıcısıydı. Horasan ve Mâverâünnehir'de inşa edilen kültür merkezleri ve hayır kurumları bunu kanıtlıyor. Bu tür hayırsever vakıflar, milliyeti, dini veya inancı ne olursa olsun ihtiyacı olanlara yardım eli uzatır. Bu aynı zamanda Ali Şîr'in yüksek insani ve insani niteliklerinin bir tezahürüdür. İktidarın dizginlerini elinde tutan Hüseyin Baykara, Edebiyatın siyasi cephenin tek yoldaşı ve yardımcısı olduğunu, edebiyatın silahının dil ve din olduğunu deneyimlerinden anlayan Ali Şîr'i her zaman desteklemiştir. Ali Şîr'i isterse kamu hizmetini üstlenme, istemiyorsa özgür yürüyerek yaratıcı olma fırsatı ve özgürlüğü verdi. Amacı, Türklere olan tutkulu aşkının ışıltısını, zihnindeki parlak düşüncelerinin ışığını, Ali Şîr'in neşesi ve eşsiz yetenekleriyle aktarmaktı. Bunu hisseden ve anlayan Hüseyin Baykara'nın tarihsel bilinci, Ali Şîr Nevai'den ayrılamazdı.

Edebiyat dünyasında Hafız Şirazi, Sadi Şirazi, Şeyh Attar, Nizami Gencevi, Abdurrahman Cami gibi doğu yıldızlarına özel önem veren Ali Şîr Nevai, onların eserlerini zevkle okumayı ve örneklerini takip etmeyi tercih etse de kendi eserlerini tamamen Türk dilinde yazmasının önemi var. Çünkü başkalarının yüksekliklerine baktı, kendi yüksekliklerini ölçtü ve inceledi. Başkalarından öğrenerek, kendine de saygı duymayı ve yüceltmeyi vaktinde öğrendi. Ayrıca edebiyat millete hizmet etmiyorsa, bir kuruş değerinde olduğunu da anlamıştı. Edebiyatı ölmüş bir ulusun dilinin öleceğini biliyordu. Dili ölmüş olan milletin ruhu fukara hayat süreceğini o dönemde Orta Asya'daki kültürel rekabetin ortasında yaşayarak gördü ve anladı. Herat ve Semerkant'ta aynı avluda ve aynı sınıfta okuyarak gören ve duyan arkadaşı Hüseyin Baykara da bunu hissetti. Çünkü o tarihi dönemde bu şehirlerde, diğer kültür ve eğitim kurumlarında olduğu gibi Arapça, Farsça ve Türk dilleri ve tarihi yapıları birbirleriyle rekabet halindeydi. Kültür ve bilimin merkezi olan şehirlerdeki açık ve kapalı rekabetin sonuçları, Türkçülüğün varlığına veya yokluğuna işaret ediyor gibiydi. Halkların etnik kimliklerinin olgunlaşması ve oluşması, bozkır Türklerinin kaderinin Arap, Fars ve Türk aydınlarının iktidar yöneticisinin milli bilincinin altından kalkarak galip geldikleri veya mağlup oldukları gerçeğiyle belirlendiği bir dönemdi. Bu üç etnik grubun kültürel rekabetine Arap-Fars dili ve kültürü hâkim olsaydı, Türkler kendilerinden başka birinin dilini konuşur ve ebedi vatandaş olurlardı. Sonuçta, ulusun doğası ve diliyle tanımlanan değerleri, her zaman siyasi iktidar fikriyle sağlamlaştırılır veya yok edilir. Kültürlerin rekabetinde aydınlar milletin can damarı gibidir. Yetkililer tarafından beslenmeleri sağlanır. Ortaçağda Türkler bu tür siyaset ve kültürün felaket cephesinde zor günler yaşıyordu.

Örneğin 7. yüzyılın sonundan 8. yüzyılın ilk yarısına kadar Emevi Halifeliğinin (662-750) hükümdarlığı sırasında Türkler vahşi bir topluluk olarak algılandı. Onlar Mâverâünnehir'de defalarca yapılan saldırılara ve acımasız katliamlara dayanarak kimi zaman kazandı kimi zaman da kaybetti. Bu kanlı mücadele 751 tarihine kadar sürdü. Zamanla Ümeyye/Emevi Halifeliğinin iktidarı karanlıkla sona erdi. Onun yerine Abbâsi Halifeliği (750-1258) geçti. Bu halifelik sırasında ve İslam Şeriatı öncülüğünde milliyeti, dili ve zihniyeti ne olursa olsun eşit kabul edildi ve siyasetin dizginlerine yeni bir ivme kazandırıldı. Ancak Türklerin iç bölünmeleri nedeniyle Çin ordusu Türk bozkırlarını işgal etti. Akabinde Mâverâünnehir topraklarının bir kısmını ele geçirdiler ve ilerleyerek Talas Nehri kıyısına ulaştılar. Bu sırada Türklerin isteği üzerine Ebu Müslim komutasındaki Abbasi Halifeliği ordusu kurtarmaya geldi. Böylece 751 yılında Türkler, Halifeliğin desteğiyle tarihte "Talas" adı verilen savaşı kazandı. Bundan sonra Türkler İslam'la yakından temas kurarak tanıma fırsatı elde ettiler ve diledikleri gibi İslam'ı kabul etmeye başladılar. Daha önceleri birkaç Türk boyları dışında, bir Türk topluluğu olarak İslam'ı benimsememiştir. Talas Savaşı'ndan sonar ise, gönüllü olarak İslam'ı kabul etmeleri İslam'ın hayatta kalmasının garantisi olduğunu tarih sayfalarından biliyoruz.

Abbasi Halifeliği, Türklere askeri yardımda bulunarak iktidarın en üst aşamalarına kadar çık-

malarına, eğitim ve bilim alanında gelişmelerine imkan sağlamıştır. Ancak o dönemde İslam'ın kabul edilmesiyle birlikte Emevi Halifeliğinin katı psikolojisi Türk önderlerini epeyce ürkütmüştür. Maalesef bu saf psikoloji birkaç yüzyıl sürmüştür.

İktidara Karahanlıların geçmesiyle (840-1212) Türk ruhu yeni bir düzende canlanarak karşılık verdi. Önce devletin resmi dini olarak İslam'ı ilan ettiler. İkinci olarak Türk dilini devlet düzeyine yükseltti. Bundan sonra Orta Asya ve Batı Türkistan'da Türk bilinci gelişti ve Yusuf Balasagun, Hoca Ahmed Yesevi ve Kaşgarlı Mahmut gibi aydınlar eserlerini Türk dilinde yazarak Türk maneviyatının tekrar uyanmasının ve canlanmasının temelini attı. O dönem itibarıyla Türk ideolojisi: İslam ve Türk dili olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Bu yeni bir siyasi ve kültürel hareketin başlangıcı olmasına rağmen, zamanla iki büyük engelle karşılaştı. Bunlardan biri, yeni kurulan Türk siyasi devletleri genellikle tahakküm psikolojisinin ötesine geçememesi ve Türk kimliğinin ilerlememesi söz konusudur. İkincisi, kültür alanında Türk edebiyatı gazel ve kaside söylemenin ötesine geçememesidir. Firdevsi liderliğindeki Fars şiiri Senai, Hafız, Sadi, Attar, Ansari, Câmî gibi edebiyat dünyasının en parlak yıldızlarından biri oldu ve Farsça ile birlikte Türk halkının manevi hayatını bastıran bir fenomen haline geldi. Daha sonra din adına Arapça, edebiyat adına Fars dili kalabalığın güçlü sloganı haline geldi ve Türklerin bastırılmasına yol açtı. Bu nedenle, Türkçülüğün tarihi özü kaya başlarında yaşam ve ölümün eşiğindeydi ve yeni bir yükselişin başlamasını beklemekten başka bir seçeneği yoktu. Benzer şekilde Orta Asya'da Türk tarihinin ölü döneminde, Heart'ta Emir Timur hanedanı tahta çıktı, Hüseyin Baykara'nın siyasi iktidara gelmesi akabinde, Ali Şir Nevâî dil ve din olan Türkçeye dayalı yeni bir Türk maneviyatı aşamasına girdi. Kıpçak, Oğuz ve Türk halklarının kimliği Karluk gruplarının dillerinin çevrelerinde derin kökler bıraktı. Bu esnada Türklerin tarih sahnesinde yeniden menzil aldıklarını ve Orta Asya'dan Anadolu'ya kadarki alanda bütün bir manevi ve kültürel birlik içinde birleştiklerini görebiliriz. Bu durum Hüseyin Baykara ve Ali Şir Nevâî'nin entegrasyonundan kaynaklanıyordu.

Ali Şir Nevâî, Türk dilini Kur'an dili ve Farsça'nın şiirsel diliyle zenginleştirerek mükemmelleştirdi. En başta artan nüfusun dili diğer zengin dillerle karıştırılır, bazen etkilenir, bazen etkilenerek kelime dağarcığını zenginleştirir ve ardından kelime dağarcığını, melodisini kendi dilinin doğasına göre uyarlar. Herkes önce birinden bir şeyler öğrenir ve zamanla onu yoğurur ve ona sahip olur. Bu doğal bir süreçtir. Örneğin, Fars dili birçok Arapça kelimeyi kendi bünyesine aldı, onları asimile etti ve Farsçalaştırdı. Ayrıca Türkçe kelimelerden de küçük bir pay aldı. Örneğin, günlük hayatta kullandığımız "ağa, hanım, hatun" kelimeleri Türk kökenlidir. Bu nedenle Hoca Ahmed Yesevi ve Nevâî'nin bıraktıkları izleri, yüzyıllar içinde gelişmeye başladı. Türk dilini mükemmelleştirdi ve sonunda her dal birer ağaç haline geldi.

Nevâî'nin Türk diline dayalı edebiyat ve bilim alanındaki yazıları, zamanını ve sonrasını önemli ölçüde etkilemiş ve Türk dünyasını yaratmıştır. Örneğin, Doğu Türkistan'da Said Han Kaşgari; Batıda, Arabistan'da, Irak ve Azerbaycan'da Muhammed Fuzuli, Kazım Salek, Neşat, Hüccet; Anadolu'da Ahmet Paşa, Şeyh Galip, Nadim, Mir Şerali Katebi gibi şairler ve Türkmenlerde Muhammed Andelib, Kazak topraklarında ise Şakerim Kudayberdi'nin "Layli-ve Mecnun" şiiriyle devam etti. Nitekim Nevâî'nin şiir dili, yazı stili, şarkı söyleme tarzı, redif ve uyak kalıpları yüzyıllardır Türk dünyasını beslemiştir. Aynı zamanda Ali Şir Nevâî bir edebiyat ve müzik ustasıdır. Müzikte "Heft-gah makamı/Yedi makam" üslubunu Horasan müzik okuluna çevirdi. Bu makamın özelliği kuşların sesiyle şarkı söyleme yeteneğidir. Nevâî'nin şiirleri Türkmenler arasında ve Fergana, Harezm, Kuzey Kafkasya ve Anadolu'da geniş çapta yayılmıştır. Örneğin müzik uzmanlarına göre Nevâî'nin "Gülzar" şiiri Türkmenler arasında en ün kazanmış olanıdır. Baharın gelişinin müjdecisi olan "Gülzar" şiiri, büyük bir ustalıkla doğanın böylesine güzel bir zamanını hayal edilerek karşısındaki dinleyicinin hayal gücünü çağrıştırmaktadır. Üstelik, bugünde Türkmenlere ait "dutar" çalgısının tel anahtarlarından birine "Nevâî" denmektedir. Bilindiği gibi Türkmen müziği dünyasında Nevâî'nin yedi şiiri mevcuttur.

Nevâî, ayrıca diğer sanatçıları da kollamış, himayesi altına almış ve onlara destek çıkmıştır. Bu söyleneneleri şair Mevlana Kemaleddin Şah Hüseyin Kafi, sanatçı ve sanat yazarı ustası Hoca Mirak, sanatçı Kemaleddin'in doğrudan himayesinde bulunarak büyük başarıları elde etme hususları kanıtlamaktadır. Aslında İran klasik müziği Arap-Türk ezgilerinin etkisiyle zenginleşmiş ve gelişmiştir. Konu ile ilgili inceleme çalışılmaları yürütülmelidir.

Genel olarak Orta Çağ'da Türk Edebiyatı ve Felsefesinin Arap-Fars ortak kültür alanında olgunlaştığı ve geliştiği söz konusudur. Bu dönemde Nevâî'nin son derece entelektüel bir ortamda büyümesi, düşüncesini etraflı bir şekilde geliştirmesine imkan sağlamıştır. Çağın şairleri arasında arkadaşları ve yoldaşları olan Abdurahman Câmî, Şerefeddin Ali Yezidi, Devletşah Semerkandi, Handmir, Vasefi, Fahreddin Ali Safi, Mevlana Lütfi Heravi gibi âlim ve şairler vardır. Örneğin, Gi-

yasüddin Handmir (1474-1535), bilim ve kültür odaklı bir ailede doğup büyüyen bir tarihçidir. Ali Şir Nevâî'nin desteğiyle iyi bir eğitim sahibi olmuş ve araştırmacı bir bilim insanı olarak ارابخال مصالخ adlı kitabında iyi kalpli, hayırsever insanlar hakkında yazmıştır. Yazısında "Nevâî'nin 4 yaşında okula gittiğini, küçük yaşlardan itibaren yeteneği ve özel kabiliyetleri ile tanındığını, 15 yaşında ise "Nevâî" mahlasıyla Türkçe ve Farsça güzel şiirler/gazeller yazmaya başladığını" kaydetmiştir. Ali Şir Nevâî sadece bir şair ve politikacı değil, aynı zamanda ulusun psikolojisinin köken araştırmacısı, bir hümanist, bir hoca, çok yönlü yetenek ve kabilyete sahip biridir. Onun asıl amacı ise, gerilerde kalan ensesi bükük Türkleri yeniden ayağa kaldırmaktı. Bu bağlamda önce "Neden Türkler giderek daha fazla perişan oluyor?" sorusuna bir cevap aradı. Çünkü Türk halklarının omuzunda Firdevsi, Rudeki, Hafız, Sadi gibi Fars şairlerin vazgeçilmez eserleri Mevlana Celalledini Rumi, Nizami Gencevi gibi ve Türk dünyasının diğer şairlerini Farsça'nın etkisi artırmıştı. Sosyal ortamda ve halkın zihninde Fars müziğinin ağırlık kazandırdığı bir dönemde kendisine "Neden benim Türk'ümde yok, biz Türkler neden böyle olamayız?" gibi sualler rahatsız ediyordu. Hükümranlık dizginlerini elinde tutan Türklerlerin etrafı yaltakçı dalkavuk şairlerle çevrilmiş ve Farsça ve şiirinin saltanat kurduğu için saraylarda yerleştikleri mevzusu onun kalbini kırdı. İkinci olarak Türkler, İslam propagandacılarının vaazlarını kimi zaman anlayıp, kimi zaman taklit etseler veya yanlış anlasalar da kabul etmek zorunda kaldılar. Bütün bu denli çalışmalar Arapçaydı, basitleştirilmiş şekli ise Farsçaydı. Türklerin alim ve bilginleri Arapça ve Farsça dünyevi ve manevi dünyanın zirvelerinde uçarken, sıradan Türk halkı onların bu yükseklişlerini uzaktan izleyerek ister istemez hayranlıkla köleleştiler.

Dönemin siyasi ve sosyal psikolojisini daha iyi anlayan Hüseyin Baykara, Türk siyasi ve kültür psikolojisini tarih açısından restorasyonunun teminini Ali Şir Nevâî'nin Türk bilincinin edebiyat ile tekrar canlandırılacağını hissetti. Öte yandan Ali Şir Nevâî, Türk psikolojisinin bastırıldığı gibi aynı yöntemle ele alınabileceği mevzusunun farkındaydı. Bu amaçla teorik görüşünü pratikle birleştirdi, basit Türk halkının ruhunu yükseltmek ve Türk siyaset psikolojisini oluşturmak için bilinçli ve sistematik olarak emek verdi. Ali Şir Nevâî tüm yaşamını belirli ve net bir yöne adadı ve bu uğurda çok çalıştı. Türklerin tarihi kimliğini yeniden tesis etmek için siyasi ve sosyal rekabette Farsça kurgu edebiyatının/eğitiminin ağır psikolojik yükünü ortadan kaldırmak için "İki Dilin Yargılanması/Karşılaştırılması (احم ةم تغللاىن) Muhâkemetü'l-lugateyn'i" yazdı. Bu bilimsel çalışma dilbilimine ayrılmış ve Türk-Fars dillerini birbirleriyle karşılaştırılması ve Türk dilinin Fars dilinden daha üstün olduğunu kanıtlanması bakımından mühimdir. Çalışma sosyal ortamda iki ayrı toplum için yazılmıştır. Bunlardan biri âlimler, yani anadilini Farslardan daha az gören ve kendilerini yerle yeksan eden bir tür ediplerdir. Sürekli olarak ana dilini daha yoksun görenlere bu düşünceyi telkinle amaçlamıştır. İkincisi, basit ve sıradan insanları bir Türklük pınarı ile doyurmak ve nimetlendirmek istemiştir. Böylelikle Türk psikolojisinde kasıtlı veya doğal olarak siyasi ve sosyal gelişme sürecinde meydana gelen kültürel saldırılara direnerek, ezilen Türk psikolojisine yeni bir ivme kazandırmak başlıca maksadı olmuştur.

Azerbaycan büyük şair Nizami Gencevi'nin (1141-1209) Farsça kaleme almış "Hamse"si vardır. Bunlar: Sırlar Hazinesi, Yedi Güzel, Hüsrev ve Şirin, İskendernam ve Leyla ve Mecnun. Bu beş mesnevisi ile Nizami, Acem şiirinin klasik bir şairi olarak kabul edilir. Bu tür yapıtlarla Fars edebiyatını zirvelere taşımış ve Fars toplumuna yüksek düzeyde bir kültür ve lirizm duygusunu kazandırmıştır. Sonuç olarak, Nizami gibi şairler Acem'in ulusal gururu haline gelerek siyasi bilincini de kazanmıştır. Saraydaki hükümdarlar da Fars şiirine ilgi ve saygı duymaları sonucunda Farsça'nın sanatsal gücü artmış ve halk için manevi bir besin haline gelmiştir. Bu durum siyasi ve sosyal bağların psikolojik etkisiyle Türkleri hayal kırıklığına uğrattı. Bunun farkına varan Ali Şir Nevâî, siyasi ve sosyal ilişkilerin psikolojik yankılarını derinlemesine inceleyerek Nizami'nin ele aldığı "Hamse"sini yani mesnevilerini Türkçe yazamaya başladı. Bu davranışı ile Türklerin Türk ruhunu kendi dillerinde korumak ve savunmak istedi. Böylelikle duyu ve hayal gücü için ihtiyaç duyulanı yabancı bir dilden değil, kişinin kendi dilinden alınması gerektiğini ima ederek basit halkı/insanları sarayın şairlerini taklit etmemeye, onları kendi ana dilinde özgürce okumaya ve gerekirse nazire etmeye davet etti.

Bu tür ün kazanmış eserler Türk dilinde söylenmeseydi, basit halk hayal kırıklığına uğrayacak, pişmanlık duygusunu hissedeceklerdi. Böyle bir trajedi mevzusu sarayın çevresindeki dalkavukları rahatsız etmedi. Ancak Ali Şir Nevâî bu duruma tarafsız ve kayıtsız kalamadı. Derin düşünceleri ve amacı hedefleyen Nizami'nin "Hamse"sini Türkçe konuşturdu.

Onun "Hamse"si şu mesnevilerden ibarettir: 1. Hayretü'l-Ebrâr 2. Leyla ve Mecnun 3. Ferhad ve Şirin 4. Seb'a-i Seyyârem. 5. Sedd-i İskender. Bu eserleri sayesinde Türk dilinin sanatsal gücünü yüceltmiştir. Güzelim sevgi duygusunu Türk dilindeki Türk kalbine aktarmıştır. Nevâî, dil ve

edebiyatta milli bilincin gelişmesine ve mükemmelleşmesine katkı sağladığı göz önüne alındığında, Türklerin tek din, tek mezhepte birliğini de sağlamak için ülkenin maneviyat ve birliğine de önemli katkılar yaptığını Sünni Hanefi içtihadını anlatan "Sirâcü'l-Müslimîn" eserini yazdı. Aynı amaçla Türkçe "Tarihu'l-Enbiyâ" (خیرات ای بنا) konulu bir eser çıkardı. Bu sırada Peygamberimizin "Çihil Hadisi" ni (Kırık Hadisi) en güzel şekilde söyledi. Aynı zamanda tasavvuf konusunu da ihmal etmedi. Onlardan biri de, ünlü sufi şair şeyh Feridüddin Attar'ın (1146-1221) tasavvuf içerikli manzum eseri "Mantıku't-Tayr"e bir nazire olarak "Lisânü't-Tayr" (Kuşlar dili) konulu yedi bin beyitten oluşan eserini Türkçe kaleme almıştır. Hoca Ahmed Yesevi'ye "Pir" adıyla hitap edip bu unvanını veren de şeyh Attar olmuştu. Kitapta Yesevi'ye ithaf edilen "Pir-i Türkistan" konulu manzumesi de yer almaktadır.

Ali Şir Nevâî sufi şairlerle çok yakın temaslar edindi. Onların başında Abdurahman Câmî gelmektedir. Nevâî, Câmî'nin hayatı ve eserleri hakkında da Türkçe yazarak ithaf ettiği eserinden anlaşmaktadır. Eserinin adı Hamsetü'l-Mütehayyirîn (مسمخ احتملی ریں). Eserin "Hamse" denmesinin nedeni: Bir mukaddime, üç muhavere ve bir hatimeden ibarettir. Nevâî bu eserini dostu ve üstadı için ithafen yazmıştır. Câmî, ayrıca Hindistan, Horasan, Irak ve Mısır'ın ünlü sufilerinin biyografisini ve eserlerini konu alan "Nefeḥâtü'l-üns/Dostların Nefesi" (تاحفن سنالا) eserini Ali Şir Nevâî Nesâyimü'l-mahabbe min şemâyimi'l-fütüvve adıyla Çağatay Türkçesi'ne tercüme etmiştir. Bu eser sayesinde Türk halkları, İslam dünyasındaki bir çok sufinin biyografisi ve eserini tanıma fırsatı bulmuştur.

Benzer şekilde, Nevâî'nin Türkçe kaleme aldığı "Mecâlisü'n-Nefâis" kitabını da çağdaş şair ve ediplere ithaf etmiştir. Mecâlisü'n-Nefâis'te bazı nüshalarda dört yüz elli bir, bazı kaynaklarda ise dört yüz altmış bir kişinin hal tercümeleri ana hatlarıyla belirtilerek yer yer şairlikleri ve nitelikleri hakkında bilgi verilmiştir. Eseri önemle değerleniren İslam alimlerinden Hakim Şah Muhammed Kazvinî (ö. 1514) eseri Farsça'ya çevirmiştir. Kitabın ilk bölümü Letâyif-nâme adıyla Sultan Muhammed Fahrî-yi Herâtî tarafından Farsça'ya çevrilmiştir. İranlı ünlü şair, yazar, çevirmen ve Tahran Üniversitesi'nin ilk rektörü Ali Asgar Hikmet (1892-1980), bu antolojik eserin her iki tercümesini de tek kitap halinde yayınlamıştır. Tezkirenin/Antolojinin ilk bölümü/Birinci Mecliste 46 kişinin, ikinci bölüm/İkinci Mecliste 93 kişinin, Üçüncü Mecliste 173 kişinin, Dördüncü Mecliste 73 kişinin, Beşinci Mecliste 23 kişinin, Altıncı Mecliste 31 kişinin, Yedinci Mecliste 22 kişinin biyografilerini içermektedir.

Nevâî, her dilin gelişmesi ve diğer dillerle iletişim kurması için çeviri ve sözlükler derlemenin önemini anladığından bu alanlara özel önem vermiştir. Bu yüzden "Türkçe-Farsça" sözlüğünü yazmıştır. Eser, dilbilimciler için çok değerli bir kaynaktır. Eserin nüshalarından bir tanesi İran-Meşhed şehri "Âstân-ı Kuds" kütüphanesinde muhafaza altındadır.

Yine Nevâî, insanlığın görüşlerinin, psikolojisinin, bilgisinin ve ileri görüşünün yaşa göre değiştiğini dikkate alarak "Hazâ'inü'l-Me'ânî" kitabında şairin çocukluk, gençlik, orta yaş ve yaşlılık dönemlerinde yazdığı şiirlerden oluşmaktadır. Doğunun şiirlerinde nazım şekillerinden gazel hakimdir, sonar mesnevi, rubai ve kıta yer almaktadır. Çeşitli kaynaklara göre, Nevâî çeşitli konularda otuz ile doksan arasında eser kaleme almıştır. Şu an ise, edibin en değerli otuz eseri kütüphanede muhafaza altındadır. Bazıları başka dillere tercüme edilmiştir. Ali Şir Nevâî'nin eserlerine yorumlandığında ve onun ondan fazla sözlük Farsça ve Türkçe yazmış olmasını dikkat aldığımızda, bir yandan eserlerinin Türk dili alanını genişlettiğini ve öte yandan Türk dilinin edebi, dini, bilimsel ve felsefi değerini artırdığı anlamına gelmektedir. Türk bilincinin ve psikolojisinin gelişmesine ve oluşmasına büyük katkı sağladığını görmek zor değil. Dördüncü olarak, Orta Asya'daki Türk ve Fars tarihi ve politik, tarihi, kültürel, sosyal ve politik psikolojisi üzerine çok sayıda araştırma yaptığı bilinmektedir. Ayrıca, Nevâî'nin eserleri, ortaçağ Türk dilinin etimolojisini, Farsça ve Arapça ile ilişkisini ve bunların etkileşimini incelememize imkan sağlamaktadır. Dolayısıyla şairin eserlerini doğrudan Türkçeden modern Kazakça'ya çevirmek Kazak oryantalistleri, bilimsel laboratuarları ve merkezleri için önemli bir tarihi ve kültürel başarı olacağı kesindir. Kazak ulusunun Türk halkının bir kolu olduğu düşünüldüğünde, eserlerinin tercümesi ve incelenmesi şüphesiz ciddi bir çalışma olacaktır.

Nevâî, zamanın gereksinimlerinin, yaşam ve manevi kaynağın iç içe geçtiğinden, böylece birbirleri ile uyum içinde olduklarından bir tatmin kaynağını tüm kalbiyle hissetmiştir. Zihnin teorik gücünü ise pratik yön ile birleştirecek eserler ve sosyal çalışmalar kaleme aldı. Siyasal iktidarın refaha giden yolunu belirleyen, insanlığın maddi ihtiyaçlarını dünyevi bir zorunluluk olarak anlayan, birçok sosyal iyilikte ön planda yer almış, maddi yardım ve destek sağlamıştır. Bununla ilgili Ali Şir Nevâî'nin ahlaki yaşamında bu denli birçok örneği bulunmaktadır.

Ali Şir Nevâî sadece bir şair, bilim adamı, çevirmen, devlet adamı, halk ve kültür bireyi değil,

aynı zamanda maddi zenginlik yaratan bir mimardır. Bu tutumunun kanıtı olarak kervansaraylar, medreseler, araştırma merkezleri, barajları ve Şeyh Attar gibi sufi düşünürlerin ve hümanist şairlerin mezarlarına külliyeler, hayır kurumları için binalar yaptırması ve su şebekesi yaptırması önde gelmektedir.

Sonuç olarak: 1. Nevâî, politik psikolojinin basit/sıradan insanlar üzerinde büyük bir etkiye sahip olabileceğini fark etti. 2. Edebiyatın ve kültürün temel itici gücünün dil olduğunu açıkça anladı, çünkü vatandaşların sosyal psikolojisinin gelişiminin ve oluşumunun bilim, edebiyat ve sanat eserlerinden etkilendiğini açıkça biliyordu. 3. Sivil psikoloji ve sosyal toplumun psikolojisinin çerçevesinde ilişkili olduğunu yansır. Bu nedenle, Türk dalının alanı Türk toplumunun alanı ile aynı seviyede kalacaktır. Ortaçağ'ın belirli dönemlerinde Arap-Fars edebiyatının edebi dilinin etkisiyle Türk psikolojisi geriledi. 4. Kitlelerin ulusal siyasi psikolojisini geliştirmek için siyasi otoritelerin ulusal kültürü desteklemesi gerektiğine inanan Ali Şir Nevâî Hüseyin Baykara'nın siyasi gücünü, Türk kültürü ve edebiyatını tanıtmayı amaçlayarak kullanabildi. 5. Yerli halkın eşitliği için çok çalıştı ve insan olmanın ortak insan hakkı, ortak insani değerlerin ortak insan çıkarlarına yönlendirilmesi gerektiğini bilerek diğer milletlerden insanlarla arkadaş oldu. 6. Hümanist pedagojinin Türk (ulusal) pedagojiden geçtiğini bilimsel ve pratik bir temelde bilerek, edebiyat, sanat ve bilime yansıyan başka bir ülkenin insani değerlerine saygı duydu ve doğal çağrışımlarında böylesine yüce insani değerleri özümsedi. Bu nedenle hümanizm ile ulusal sınırları her zaman net bir şekilde ayırt edebilmiştir.

Pek çok şair meclislerinde Türk diline karşı ayrımcılık yapmaya çalışanlara karşı konuştu, yaratıcılığını ve devlet gücünü en iyi şekilde kullandı. Dolayısıyla Türk dilini birçok ulusa benimsettirdi. Türk kimliğini, dilini, dini ve zihniyetini getiren eşsiz bir ulusal şahıs olarak Türk tarihinde önder bir konuma gelmeyi hak eden Türk evladı Ali Şir Nevâî'nin hayatına ve çalışmalarına yeni bir bakış atmanın Türk toplumunun ortak görevi olduğuna inanıyoruz!

Ali Şir Nevâî, hem insani hem de manevi hayatının tüm fırsatlarını ve potansiyelini Türk kimliğinin gelişmesine ve oluşumuna adamış bir şahıs olduğu şüphesizdir. Böyle bir farklı yaradılışı ile Türk halkının büyük övüncü olan Ali Nevâî 1501'de vefat etti ve naaşı Heart'ta toprağa verildi (Pazar, 13 Cemâziyelâhir 906'da). Bugünlerde, Özbekistan'daki Uluslararası Babur Vakfı ve Afganistan Hükümeti'nin destekleriyle Nevâî'nin türbesinin restore çalışmaları yürütülmektedir.

Iqtiboslar/Сноски/References

1. Алишир Наваи диван. Издание текста, предисловие и указатели Л.В.Дмитриевой. – Москва: Наука, 1964.
2. Жеменей И. Абай құнанбайұлының шығармасындағы түркі-парсы ақындар (шығыстық дүниетаным): монография. – Алматы: Қазақ университеті, 2020. – 177 бет.
3. Жеменей И. Мырза Хайдар Дұғлат, тарихшы-қаламгер (монография). – Алматы: Зерде, 2007. – 360 бет.
4. Жеменей И. Түрік халықтары әдебиеті тарихына кіріспе: оқу құралы. – Алматы: Қазақ университеті, 2019. – 274 бет.
5. Заҳириддин Муҳаммад Бобурнинг жаҳон маданияти тарихида тутган ўрни // Халқаро илмий анжуман материаллари. – Тошкент: O'qituvchi, 2012.
6. Маънавият юлдузлар: (Марказий Осиёлик машҳур сиймолар, алломалар, адиблар) // Масъул муҳаррир: М.М.Хайруллаев. – Тошкент: Абдулла Қодирий номидаги халқ мероси нашриёти. – 1999. – 400 бет.
7. Fuad Köprülü. Türk edebiyatında ilk mutasavvıflar. – Ankara: Arisan matbaacılık sanayi, 1984. – 415 s.
8. دیوان امیرانتظام الدین علیشیرنوایی، "فانی" به اهتمام: دکتر رکن الدین همایون فرخ، تهران، انتشارات اساطیر، چاپ اول، ۱۳۷۵، ۳۴۶ صفحه.

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Alisher Navoiy xalqaro jurnali Amerika qo‘shma shtatlarining Crossref.org tizimiga kiritiladi hamda har bir maqolaga doi raqami beriladi. Jurnalda quyidagi ruknlar bo‘yicha maqolalar chop etiladi:

- **NAVOIY VA JAHON ADABIYOTI**
- **NAVOIY VA TILSHUNOSLIK MASALALARI**
- **TEMURIYLAR DAVRI TURKIY VA O‘ZBEK ADABIYOTI**
- **BAHOSIZ BITIKLAR** (Navoiy asarlarining qo‘lyozmalari, Navoiy merosi va matnshunoslik masalalari uchun).
- **ASLIYAT UMMONI** (asosan, ingliz, fransuz, nemis, rus, xitoy, yapon, koreys, hind tillariga).
- **NAVOIY NASRI VA NAZMI NAFOSATI** (Navoiy nasri va nazmiga doir tadqiqotlar uchun).
- **ILM, OLAM VA OLIM** (Navoiy ilmiy merosi va turli ilmlarga doir qarashlari uchun).
- **HAQIQAT SARI SAFAR** (Navoiyning falsafiy qarashlari).
- **MA’RIFAT YOG‘DUSI** (Navoiy va islom ma’rifati, Navoiyning diniy-ma’rifiy qarashlari, Navoiy va tasavvuf).
- **NAVOIY POETIKASI** (Fasohat, balog‘at, badiiyat, aruz va qofiya bilan bog‘liq masalalar).
- **TURKIY MUMTOZ ADABIYOT TADQIQI VA UNING BOSHQA ADABIYOTLAR BILAN QIYOSI**
- **NAVOIY VA ADABIY TA’SIR MASALALARI**
- **NAVOIY VA TA’LIM-TARBIYA MASALALARI**

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- maqola 10-15 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- maqolalar **o‘zbek, turk, tojik, rus, ingliz, fransuz** tillarida qabul qilinadi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:

1. Maqola sarlavhasi.
2. Muallifning F.I.SH., lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, respublika va electron pochta adresi to‘liq keltiriladi.
3. Annotatsiya (maqolaning qisqacha mazmun va maqsadi, 100-150 ta so‘zdan iborat bo‘lishi lozim) **o‘zbek, rus, ingliz** tillarida beriladi.
4. Tayanch so‘z va iboralar **o‘zbek, rus, ingliz** tillarida (7-10 so‘zdan iborat bo‘lishi kerak).
5. Kirish (Introduction)
6. Asosiy qism (Main part)
7. Natijalar va muhokama (Results and Discussions)
8. Xulosalar (Conclusions)
9. Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi (15-20 ta adabiyot).

- maqola Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, 1 intervalda tayyorlanadi;
- havola(snoskalar)lar katta qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi [Mo‘minov 2020: 25] shaklida keltiriladi;
- maqola tomonlari chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm;
- maqolada keltirilgan ma’lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas’uldir.
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan **tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi;**
- tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi.
- jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.
- Maqola so‘ngida mualliflar(lar) telefon raqamini kirirtishlari shart.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Toshkent shahri Amir Temur ko‘chasi Matbuot;
Samarqand shahri Universitet xiyoboni 15, SamDU filologiya fakulteti
Tel.: +99891 527 68 22 Telegram raqami: +99891 527 68 22
E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

ИНФОРМАЦИОННОЕ ПИСЬМО МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА “АЛИШЕР НАВОИ”

Международный журнал “Алишер Навои” будет включен в систему Crossref.org Соединенных Штатов Америки и каждой статье будет присвоен DOI. Статьи для публикации в журнале принимаются по следующей тематике:

- **НАВОИ И ВСЕМИРНАЯ ЛИТЕРАТУРА**
- **НАВОИ И ВОПРОСЫ ЯЗЫКОЗНАНИЯ**
- **ТЮРКСКАЯ И УЗБЕКСКАЯ ЛИТЕРАТУРА ЭПОХИ ТЕМУРИДОВ**
- **БЕСЦЕННЫЕ РУКОПИСИ** (рукописи произведения Навои, проблемы наследия Навои и текстологии)
- **ОКЕАН МЫСЛЕЙ** (переводы произведений Навои на английский, французский, немецкий, русский, китайский, японский, корейский, индийский языки)
- **ИЗЫСКАННОСТЬ ПРОЗЫ И ПОЭЗИИ НАВОИ** (для исследований в области прозы и поэзии Навои)
- **НАУКА, МИР И УЧЕНЫЙ** (научное наследие Навои и его научные взгляды)
- **ПУТЬ К ИСТИНЕ** (философские взгляды Навои)
- **ДУХОВНОЕ ОЗАРЕНИЕ** (Навои и ислам, нравственно-духовные воззрения Навои, Навои и суфизм)
- **ПОЭТИКА НАВОИ** (вопросы поэтики, системы аруз, ритмики и рифмы)
- **ИССЛЕДОВАНИЕ ТЮРКСКОЙ КЛАССИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ И ЕГО СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИЗУЧЕНИЕ**
- **НАВОИ И ВОПРОСЫ ЛИТЕРАТУРНОГО ВЛИЯНИЯ**
- **НАВОИ И ВОПРОСЫ ВОСПИТАНИЯ И ОБРАЗОВАНИЯ**

ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ:

- Объем статьи: около 10-15 страниц;
- Статьи принимаются на **узбекском, турецком, русском, английском и французском языках**;
- Структура статьи:

1. Название статьи.
2. И.Ф.О. автора, должность, научная степень, место работы (учёбы), область, республика, электронная почта.
3. Аннотация (краткое содержание и цель статьи, статьи в объеме 100-150 слов) на **узбекском, русском и английском языках**.
4. Ключевые слова и выражения на **узбекском, русском и английском языках** (7-10 слов).
5. Вступление (Introduction)
6. Основная часть (Main part)
7. Результаты и обсуждение (Results and Discussions)
8. Заключения (Conclusions)
9. Литература (References) в алфавитном порядке (15-20 наименований).

- Шрифт текста – Times New Roman; размер — 14 пунктов; межстрочный интервал — 1,5;
- Сноски приводятся в квадратных скобках с указанием *фамилии автора – года издания – страницы* [Мўминов 2020: 25];
- Параметры страницы: слева 3 см, справа 1,5 см, сверху и снизу по 2 см;
- Ответственность за научную обоснованность, достоверность приведенных в статье данных и оригинальность несут авторы статьи.
- Статьи проходят обязательную экспертизу. В журнале публикуются **статьи, рекомендованные экспертами к публикации**;
- Нерекомендованные публикации статьи не публикуются и не возвращаются авторам.
- В одном номере журнала публикуется только 1 статья автора.
- В конце статьи необходимо указать контактный номер автора.

НАШИ КОНТАКТЫ:

Ташкент, проспект Амира Темура, улица Матбуотчилар;
Самарканд, Университетский бульвар, 15, факультет филологии СамГУ
Тел.: +99891 527 68 22 Телеграм номер: +99891 527 68 22
E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

ALISHER NAVOI INTERNATIONAL JOURNAL INFORMATION LETTER

Alisher Navoi International Journal is entered into the United States Crossref.org system and each article is assigned a circle number. The magazine publishes articles on the following sections:

- **NAVOI AND WORLD LITERATURE**
- **NAVOI AND LINGUISTIC ISSUES.**
- **TURKISH AND UZBEK LITERATURE OF THE TEMURIDS PERIOD**
- **INVALUABLE ESSAYS** (for manuscripts of Navoi's works, Navoi's heritage and textual issues).
- **ORIGINAL WORK** (mainly in English, French, German, Russian, Chinese, Japanese, Korean, Hindi).
- **BEAUTY OF NAVOI PROSE AND POETRY** (for research on Navoi prose and poetry).
- **SCIENCE, THE WORLD AND SCIENTIST** (for Navoi's scientific heritage and views on various sciences).
- **JOURNEY TO THE TRUTH** (Navoi's philosophical views).
- **THE LIGHT OF ENLIGHTENMENT** (Navoi and Islamic enlightenment, Navoi's religious-enlightenment views, Navoi and mysticism).
- **NAVOI POETICS** (Issues related to eloquence, maturity, art, rhyme and rhyme).
- **RESEARCH OF TURKISH CLASSICAL LITERATURE AND ITS COMPARISON WITH OTHER LITERATURE**
- **NAVOI AND LITERARY INFLUENCE ISSUES.**
- **NAVOI AND EDUCATIONAL ISSUES.**

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- the article is presented in 10-15 pages;
- Articles are accepted in **Uzbek, Turkish, Tajik, Russian, English, French;**
- Structure of the article:

1. Article title.
2. Full name of the author, position, academic title, place of work (study), region, republic and e-mail address.
3. Annotation (brief content and purpose of the article, should be 100-150 words) is given in **Uzbek, Russian, English.**
4. Key words and phrases in **Uzbek, Russian, English** (should be 7-10 words).
5. Introduction
6. Main part
7. Results and Discussions
8. Conclusions
9. References - listed in alphabetical order (15-20 references).

- The article is prepared in Times News Roman font, 14 sizes, 1 space;
- references are given in parentheses in the form of the author's name - date of publication - page [Muminov 2020: 25];
- sides of the article left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm;
- The author (s) are responsible for the scientific validity, reliability and copying of the information and evidence presented in the article.
- Articles will be examined. Only articles recommended by experts will be published in the journal;
- Un recommended articles will not be published and will not be returned to the authors.
- Only 1 article by the author is published in 1 issue of the magazine.
- The author (s) must enter a phone number at the end of the article.

ADDRESS:

Tashkent city, Amir Temur street Press; Samarkand University Boulevard 15,
SamSU Faculty of Philology Phone: +99891 527 68 22
Telegram number: +99891 527 68 22 E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: http://www.tadqiqot.uz/; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: http://www.tadqiqot.uz/; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ALISHER NAVOIY. MOSKVA. SERPUXOV MAYDONI
Haykal Ravshan Mirtojiyev, Aleksandr Kuzmin va Igor Voskresenskiy muallifligida yaratilgan.

АЛИШЕР НАВОИ. МОСКВА. СЕРПУХОВСКАЯ ПЛОЩАДЬ
Статуя создана Равшаном Миртожиевым, Александром Кузьминым и Игорем Воскресенским.

ALISHER NAVOI. MOSCOW. SERPUKHOV SQUARE
The statue was created by Ravshan Mirtojiev, Alexander Kuzmin and Igor Voskresensky.